

Julehjertets hemmelighed: 1800-tallet

Lærervejledning

Udgivelsesår: 2022

Trin: 3.-6. klasse

Fag: Historie

Tid: 4 lektioner

Sider i alt: 5

LÆR

DR

Skole

OBS. Inden du printer denne vejledning ud, så vær opmærksom på, at den indeholder hyperlinks, som kun kan tilgås digitalt.

ANTAL LEKTIONER

Del 1: Børnearbejde	Del 2: Hvad måtte rige og fattige drenge og piger?	Del 3: Overtro og nisser	Del 4: Klasseskel på herregårdene	I alt
1 lektion	1 lektion	1 lektion	1 lektion	4 lektioner

FÆLLES MÅL

Undervisningsforløbet tager udgangspunkt i de Fælles Mål til historie i 3. – 6. klasse.

[Fælles Mål 3.-4. klasse](#)

[Fælles Mål 5.-6. klasse](#)

OM FORLØBET

'Julehertets hemmelighed: 1800-tallet' er et undervisningsforløb, der tager udgangspunkt i årets julekalender, som foregår i slutningen af 1800-tallet.

Forløbet laver fire tematiske nedslag i 1800-tallet, hvor dine elever bliver introduceret for emnerne børnearbejde, rigt og fattigt børneliv, overtro og hvordan sociale klasseskel bandt folk på godt og ondt.

Hvert delforløb er beregnet til en 45 minutters lektion. Alle delforløb indleder med en forståelsessamtale i klassen, hvorefter I ser klip fra julekalenderen og dykker ned i lektionens emne. Til slut vil der være en opgave, hvor eleverne skal perspektivere historien til deres eget liv for at få en ny forståelse for historien.

'Julehertets hemmelighed: 1800-tallet' er et undervisningsforløb, I kan bruge hele året, men det er krydret med juleopskrifter, skabeloner til juleklip og lege fra 1800-tallet, som I kan bruge til at gøre julen lidt ekstra historisk ude i klasseværelserne. Du kan finde links til opskrifterne bagerst i lærervejledningen.

DEL 1: Børn i arbejde

I julekalenderen starter Karen som tjenestepige på fuld tid som 13-årig. I 1800-tallet var det helt normalt, at børn startede med at arbejde tidligt.

- **Se først tre små videoklip fra julekalenderen**, hvor Karen får arbejde på herregården, og tal i klassen om, hvorfor det er nødvendigt for Karen at arbejde.
- **Læs mere om børnearbejde i 1800-tallet**, og om Danmarks første lov om børnearbejde. Tal i klassen om, hvad dine elever tænker om lovgivningen.
- **Quiz: 'Må I arbejde?'**
Til sidst kan eleverne udfordre sig selv i en quiz om arbejdsstyrelsens regler for 13-14-årige. Dette kan give dem et indblik i børns rettigheder på arbejdsmarkedet i dag.

Ekstra opgave: Dine elever kan tegne og skrive, hvad de kunne forestille sig at arbejde med som 13-årig, som 23-årig og som 53-årig. Brug opgaven til at diskutere, hvad Karens fremtidsmuligheder mon er.

DEL 2: Hvad måtte rige og fattige drenge og piger?

Brug karaktererne Karen, Marie-Louise, Johannes og Gotfreds liv til at sætte fokus på forskellene ved at være dreng og pige, samt rig og fattig i slutningen af 1800-tallet. Karaktererne er fiktive, men de kan give eleverne et godt indblik, hvordan det var at være barn/ung.

- **Se først tre små videoklip om Karen, Marie-Louise, Johannes og Gotfred.**
Se videoklippene og brug samtalspørgsmålene til at tale om forskellene på børnenes liv.
- **Læs mere om forskellene på børnene.**
Sæt fokus på børnenes forskelle muligheder i forhold til skole, pligter, kærlighed, fritid og fremtid ved at læse to sammenlignings artikler. En artikel handler om at være pige og bruger Marie-Louise og Karen som eksempler, og den anden om Johannes og Gotfred.
TIP! Del klassen op, så den ene del skal læse om pigerne og den anden om drengene. Arbejd slutteligt med samtalspørgsmålene.
- **Stem med fødderne: Hvem bestemmer?**
Til sidst kan I lave øvelsen 'Stem med fødderne', hvor eleverne skal beslutte sig for, hvem der bestemmer over dem. Læs 11 udsagn højt for eleverne, hvorefter de skal 'stemme' om, hvor godt udsagnet passer på dem ved at gå til højre eller venstre i klasselokalet.

Hvis eleverne går til højre, så er det dem, der bestemmer. Hvis eleverne går til venstre, er det deres forældre, der bestemmer. De må også gerne stå i midten eller længere til den ene eller anden side, hvis de beslutter det i fællesskab derhjemme.

Ekstra opgave: Er der forskel på drenge og piger i dag?

Nu skal eleverne prøve at sammenligne deres eget liv med enten pigerne eller drengene i julekalenderen. Eleverne kan kigge på fritidsaktiviteter, pligter, skolegang, fremtid og hvem der bestemmer over dem.

Eleverne kan til sidst præsentere, hvad de finder ud af for klassen. Det kan være, at de laver en video, en planche eller noget helt tredje.

DEL 3: Overtro og nisser i 1800-tallet

Dyk ned i nissernes historie med udgangspunkt i overtro i julekalenderen.

- **Se fire små klip fra julekalenderen**, hvor de omtaler overtro og tal om overtro i slutningen af 1800-tallet.
- **Tal om nissens rolle i julekalenderen** og undersøg, hvor længe vi har troet på nisser i Danmark ved at se en explainer-video fra DR Nyheder.
OBS! Der er en lidt uhyggelig scene med i den fra 'Nisser' på Netflix, så se den igennem inden du viser den til klassen for at vurdere, om de kan se den.
- **Læs to nisseberetninger** fra danske herregårde og tal om, hvordan nisserne opfører sig, og hvad eleverne tænker om det. Herefter I kan se, hvordan nutidens nisse blev til 'julenissen' i resten af explaineren.
- **Opgave: Hvad er en nisse?** Lad eleverne tegne deres version af nisser og skrive, hvad de tror en nisse er – eller om de ikke tror på nisser.

Ekstra opgave: Lær Rumles dans!

Få hele klassen op at stå og lær Rumles dans fra julekalenderen 'Julehjertets hemmelighed'.

DEL 4: Klasseskel på herregårdene

Tal om herregårdslivet med udgangspunkt i karaktererne fra 'Julehjertets hemmelighed'.

- **Læs og tal** om, hvad en herregård egentlig var, og hvem der bestemte over hvem.
- **Se fem små videoklip (10 minutter)**, der viser klasseskellet mellem rig og fattig og tal om forskellen på rig og fattig i forhold til kærlighed, omdømme og rettigheder.
- **Quiz: Hvad lavede tjenestefolkene?** Der var mange tjenestefolk på en herregård, og nogle af dem havde nogle sjove titler. Dyk ned i 10 af titlerne her og se, om I kan gætte,

hvad de lavede.

- **Opgave: Undersøg en herregård tæt på jer.** Dansk Center for Herregårdsforskning har lavet en hjemmeside, danskeherregaarde.dk, hvor I kan se og læse om alle danske herregårde. Her kan I blandt andet se, hvem der har arbejdet på dem i 1787 og 1850. Brug hjemmesiden til at undersøge en herregård tæt på jer og arbejd med arbejdsspørgsmålene inde på forløbet. Her kan I også se, hvordan I bruger siden.

Besøg 1800-tallet ude i virkeligheden

Planlæg en juletur og oplev "den gamle danske jul" på Frilandsmuseet, Den Fynske Landsby eller Gammel Estrup Danmarks Herregårdsmuseum. Hele december måned har alle tre museer lavet særlige juleforløb, der stiller skarpt på, tematikker knyttet til 'Julehertets hemmelighed'.

I kan hjælpe med at gøre klar til jul i Den Fynske Landsby, undersøge hvordan julen blev fejret på de danske herregårde på Gammel Estrup Herregårdsmuseum og på Frilandsmuseet kan I lære om juletraditioner og besøge "Karens hus" fra julekalenderen.

Klik på de tre logoer herunder for at læse mere om museernes tilbud og se, hvordan I kan tilmelde jer.

FRILANDS- MUSEET

Lege fra 1800-tallet

Ingen jul uden julelege! 1800-tallets julestuer var kun for de voksne, men en masse børnelege, som vi kender i dag, kommer fra dengang.

I kan nu prøve kræfter med 'Julebuk' og 'Prik nissehuen af' og spille 'Mus' med pebernødder.

[Klik her for at finde legene.](#)

Klip Jakobsstiger, Mønt i skjul og kræmmerhuse fra 1800-tallet

Julepynt bliver en fast bestanddel af julen i 1800-tallet blandt andet på grund af juletræets indførelse i den danske juletradition. Klip og klister ægte 1800-tals julepynt med skabeloner til 'Jakobsstiger', 'Mønt i skjul' og et kræmmerhuse ark.

[Klik her for at finde skabelonerne.](#)

Bag Karens småkager fra 1800-tallet

I julekalenderen bager Karen og nissen Rumle lækre småkager, som fortryller hele byen. I kan nu også bage småkagerne til en hyggelig julestund.

[Klik her for at finde opskrifterne til Karens småkager.](#)